

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 30.

Mercuri 2. Augustu

1861.

Mihaiu Voda Viteazulu

intr'unu toastu dela conferintiele regnicolare
din Belgradu.

Prea cunoscutu lucru e acum publicului, ca Esc. Sa episcopulu cath. latinu alu Transilvaniei Dr. Haynald, cá unu barbatu prea galantu, nu numai polat'a s'a o a dat'o pentru tienerea conferintieloru regnicolare, si nu numai a oferatu in residenti'a s'a, in stralucitele s'ale si numeróse odai celoru mai inalti ospeti si capetenii ale patriei nóstre ospetiu, da anca in celea doue dile 11. si 12 Februarie a. c. in cari au tienutu conferintiele regnicolare, a datu si doue prandiuri de celea mai elegante si mai stralucite, la cari au fostu invitati pe lunga cei mai de frunte oficiri militari si civili, toti deputatii, reprezentantii si notabilitatile tuturor natiunilor; ba si jurnalistii si corespondentii gazeteloru transilvane de tóte limbele fara deschilnire, cum la vreo 60 — 70 persóne.

Intre acestia avura onóre a fi invitati, si a siede la aceasta stralucita mésa si vreo 6 deputati si reprezentanti ai natiunei romane — ca doi erá bolnavi si nu potura avé acea osebita onóre — cu D. redactorele Telegrafului Romanu, si anca cu vreo doi trei inscientietori, séu corespondenti si de ai Gazetei Transilvaniei romane din Brasiovu. —

Dupa sesiunile conferintieloru mesele cu eleganti'a cea mai mare se asternura, si se incarcara cu celea mai alese bucate si cu diverse, celea mai bune esotice si patriotice vinuri . . . —

Pe lunga bucate gustuóse si vinuri bune, firesce la tóte mesele ospetii s'au obicinuitu a se lesá si la cuvinte si la toaste veselitórie, cari aromatisiédia si facu ospetiulu placutu si desfatatoriu.

La més'a aceast'a stralucita a prea galantului si bene primitoriului gazda ospetatoriu, de toti stralucitii si numerosi ospeti, de diverse ranguri si nationalitati, firesce ca obiceiulu toasteloru de a bé imprumutatu pe sanatatea unulu altuia, nu a potutu se lipsésca. —

Asiadara s'au redicatu de diversi, pentru diverse personalitati, diverse toaste —, cari jurnalele magiare si romane n'au lipsitu anca atunci in próspetu a le face cunoscute, asia catu mie mi se crutia acum ostené'a de ale mai insirá tóte dupa ordine. —

Eu me voiu restringe numai la unu toastu, in care veni in pomenire neplacuta si numele lui Mihaiu Voda Viteazulu, cá si numele lui Pilatu in Credeu. —

Dupa cum amu intielesu din cei ce au fostu la més'a aceea stralucita delá conferintiele dela Belgradu, de fajia, si au auditu, si dupa cum si jurnalulu magiaru „Kolosvári Közlöny“ din 16. si 19. Februarie a. c. Nr. 27 si 29 si si Gazet'a Transilvaniei si alte Gazete au publicatu, dupa ce Escelenti'a Sa episcopulu rom. catholicu Haynald a redicatu toaste pentru sanatatea, si multa fericire a Escelentieloru Sale cancelariulu bar. de Kemény si gubernatorelui grafului Miko, si pentru capii tuturor confesiuniilor.

Dupa acestu toastu a redicatu pocalulu si Esc. Sa episcopulu orientale L. barone de Siaguna, si adresanduse catra galantulu ospetatoriu gazda Escelentia Sa Haynald cu cuvinte dulci asia a cuventatu: „ca cunóscé si unu archipastoriu mai de multi ani, care pe aren'a deregatorie s'ale ne obositu se lupta, pe carele 'lu asecurédia, precum nu-si poftesce dela ceriu siesi mai multu bene, decatu elu poftesce din adunculu animei s'ale acestui archipastoriu Haynald, asia si catra alti ospeti adresanduse Escelenti'a Sa Siaguna, in toastele s'ale multe prea placute glume amestecandu escita la mésa multa hilaritate. —

Candu curgea asia acestea toate multa veselitorie — ce se vedeau a indulci, si a mai apropiá a-nimele una de alt'a. Escelentia Sa episcopulu Haynald gazd'a casei, intr'unulu din toastele s'ale, facú si o seriósá reflesiune, cam in tipulu acest'a cuventandu: „In cas'a aceast'a (adeca in residenti'a episcopiei latine din Belgradu) a locuitu si Mihaiu Voda, care a restornatu aceasta frumósá patria, si aici aducundui lui pe mésa sangerosulu capu alu principelui si cardinalului Andreiu Bathori, si vedindu acela ca ochii ii suntu deschisi, s'a spaimantatu, cá si candu iaru fi disu cineva, ca magiarulu nu dórme. —

Ore avut'a locu reflesiunea aceast'a? si cadius'a Escelentiei Sale H. a aduce aminte si a pomeni in cas'a si la més'a s'a, la prandiulu, care decurgea cu multa hilaritate, inaintea deputatiloru romani — pe carii insusi ia invitatu de ospeti — si inaintea deputatiloru celorlalte nationalitati, si a tuturor stralucitiloru si a multiloru ospeti in momentulu si diu'a acea memorabile si in momentulu acela, candu deputatii romani, sub siedinti'a conferintiei lorú, cu una óra mai 'nainte tienuta, in celea mai loiale cuvinte, da de a pricepe, catu de bucurosú voie sce natiunea romana a incheié o vecinica fratietate cu natiunea magiara?

Cadius'a dícu Escelentiei Sale a aduce aminte si a pomeni de o tragedia asia sangerósá, si in care Mihaiu Voda se presentédia, cá sangvinariu tiranu si pustiitoriu de patria — la a carei audire in deputatii romani, ba in tóta natiunea romana, a debuitu se se nasca sentiulu rusinarei si alu indignatiunei, éra in deputatii magiari, sentiulu durerei si alu urei asupra romaniloru? Iasu se judece altulu ori cine. —

Inse cumca cu deputatii romani, dis'a romanésca „cu cavanulu lingurei 'ti da se sorbi, si cu cód'a iti scóte ochii“ vederatu s'a implinitu, pentru ca, cumca intentiunea si scopulu, carele l'a avutu pomenirea scenei acestei sangeróse, pentru romani n'a fostu onoratória, ci batjocurítória, debue totu in sulu se pricepa, care seie ca cei de alta nationalitate, candu voiescu a'si versá veninulu maniei asupra romaniloru, si ai batjocori, in tipu de oprobriu le arunca in faña, de Mihaiu Voda tiranulu si de Horea si Closc'a de si romanulu are de a fi mundru cu Mihaiu Voda, eroulu celu vestitu simare, cui asemea nu a multoru natiuni istoria póte aretá. —

Si incercarea Horii prin o rescóla a mantui natiunea s'a de unu jugu tiranu álu nemilostiviloru sei

apasatori, anca n'a fostu alt'a, decatu o consecuintia si o reactiune prea firesca, care firesce totudeauna s'a obicinuitu la tóte popórele — precum esemplu viu avemu si pe natiunea magiara — a trage dupa se ne tiranismulu, despotismulu, si calcarea in petióre a dreptului omenescu si civile. —

Pe Mihaiu Voda adevératu, unii istorici si magiari si sasi din odiulu nationale si pentru ca perfidi'a loru a pedepsit'o, 'lu descriu de celu mai tiranu omu, carora firesce apoi liau urmatu si alti straini scriitori, si dupa acestia póte ca si Escelenti'a Sa cu multi alti e in acea retacita opiniune si convingere.

Ci dreptatei ceirationabile si adevérului istoricu, suntemu datori a lumina pe cei retaciti, éra cu alte disinteresate date istorice, nu dela romani, ci dela magiari, si dela alti straini scriitori, noua in scrisorile loru lasate. —

Nu tainimu, ca si Miha: Voda, cá si alti multi regi ai Urgariei si principi ai Transilvaniei a fostu aspru cu nobilimea si sasimea transilvana, inse celuce iubescé dreptatea si adevérulu trebue se nu uite si se nu pérda din naintea ochiloru sei nece odata inegabilulu acela adevéru, ca de o parte celea mai multe crudelitati si resbunari de ostasi, sierbi si mai vertosu de infurii asupra nobilimei si a bathoresciloru seúei, ba si de Basta cu glótele lui, fara scirea, voi'a si demandarea lui Mihaiu Voda patrate, nece cu o dreptate nu i se potu inputá lui Mihaiu Voda; éra de alta parte la asprimea aceea, care a aretat'o Mihaiu Voda a fostu provocatu prin perfidi'a nobilimei si a natiunei sasesci. —

Debue se nu uitamu, ca Mihaiu Voda a fostu legitimu principe alu Transilvaniei, si jure armorum (cuprindendu-o cu puterea armelorú s'ale) dar' si ca de staturile Ardealului alesu in diet'a Ardealului in 20. Noembre anului 1599 in Belgradu tienuta, pe lege prin depunerea homagiului, juramentu dupa vechiluu obiceiú, s'a recunoscutu de domnitoriu Ardealului*).

Si totusi nobilimea si sasii au fostu aceea, cari in adunarea loru dela Turd'a, cu Csaki in frunte au facutu rebeliune, si s'au sculatú cu arme asupra lui Mihaiu Voda, si insoñiendusi siesi pe Basta — celu mai inversunatu hoste alui Mihaiu Voda si celu mai perfidu omu — in 18. Septembre 1600 la Miris-lau l'au si biruitu, si l'au scosu afara din Ardeal.

*) Chronic'a lui Sincai tom. II. pag. 276. —

Si perfidi'a aceast'a o au incoronatu, nu numai cu acea, ca pe Dòm'n'a lui Mihaiu Voda si pe fiulu lui „Petrasco“ iau aruncatu in temnitia in Fagarasiu, da si cu acea ne mai audita tirania, care au facutu cu Baba Noacu, celu mai vestitu generalu a lui Mihaiu Voda, si cu unu preotu serbescu resariteanu anume Saski, pe carii fara vina iau friptu de vii in mediuloculu piatiului din Clusiu, si fripti cu frigarile acelea iau scosu afara, si au inplantatu frigarile cu trupurile celea fripte lunga basti'a Sabailoru de catra Feleacu*).

Cine dara se va poté mirá déca Mihaiu Voda in loculu unde au fostu inplantate frigarile cu trupurile acelea fripte, a lasatu se se inplante steagulu seu? —

Séu déca a poruncitu se se aprinda Turd'a, cui-bulu acela, unde perfidi'a lui Csiaki si a nobilimei magiare a redicatu rebeliune asupra legiuitului seu Domnitoriu Mihaiu Voda?

Cine se va mirá, déca a lasatu se taie si pe Hoedineni, carii crudeliter au omoritu pe toti dorobantii lui Mihaiu Voda, cei inquantirati in orasiulu Hoedinu (Banfi-Hunyad) si fara mila pe unii iau ingropatu anca de vii**).

Cine se va mirá si de ostasii lui Mihaiu Voda cei de natiune serba déca au lucratu crudelu cu magiarii Ardealului, cá se-si isbandeasca pentru crude-l'a mórte a preotului seu Saski, celu friptu de magiari in piatiulu dela Clusiu, si pentru crudelitatea exercitata dupa invingerea magiarilor la Gorosleu cu frații si comilitonii lor?

Ci cu tóte acestea resbunarea lui Mihaiu Voda, pentru perfidi'a si vendiarea lui de magiari, si crudalitatea exercitata asupra ostasiloru lui de acestia, a fostu cu multu mai blanda, decatu chiaru si a unoru regi ai Ungariei in asemenea casuri, si specifice, n'a fostu nece aminte asia tirana si neomenósa, cá resbunarea unoru principi ai Ardealului si anumu a lui Ioane Zápolya, care prindiendu pe Georgie Dozsa, cu pe fratele seu Getzi s'au Lukáts, cu o multime de rebeli, cu grósnice si ne mai audite chinuri, cá se'si resbune pentru vatemat'a nobilitate, i-a ucisu. —

*) Vedi pe istoricii magiari: Enyedi Pál, Gronski si istoriculu anonimu latinu din Belgradu la chronic'a lui Sinkai tom. II. pag. 285. —

**) Vedi manuscrisulu lui Hevenesi ungurulu la chron. lui Sinkai tom. II. pag. 281. —

Pe Dozsa l'a pusu in pelea góla intr'unu tronu de feru, pana la schinteiere inferbintatu, ia asediatu pe capu éra o coróna asemenea inferbentata de feru, si ia apasatu unu sceptru infocatu de feru in mana si asia la friptu si coptu. —

Trupulu lui Dozsa de jumatate friptu, si enca viu, l'a datu fratelui seu Getzi, si sociiloru s'ale — pe carii trei dile ia secatu si ia omoritu mai 'nainte cu fóméa in temnitia — de (intru adevéru) viu si enca resufandu pana la óse l'au si mancatu, dupa aceea macelarinduse in patru parti intr'atatea furci spanduirandulu sia luat pedeaps'a arogantie, si turburarea s'a compusu. Socii lui si Lukáts (fratele lui Dozsa) cari au portatu in armata deregatorii, dupa ce au mancatu bucatele (trupulu lui Dozsa) cu totu-feliulu de suplicii sfasiati cumplitu (dire) s'au omoritu*).

Da resbunarea aceast'a a lui Mihaiu Voda a fostu mai omenósa, si nece decatu asia tirana, precum á fostu a dietei din Clusiu 1601 si alui Csaki, care pe Noacu Baba, generalulu celu mai vestitu alui Mihaiu Voda, carele mersese se íée slujb'a militarésca la Basta, si pe unu preotu serbescu anume Saski, fara nece o dreptate in contra dreptului ginteloru iau friptu de vii, si scotiendu afara din cetate lunga basti'a Sabailoru de catra Feleacu, acolo au inplantatu frigarile cu trupurile celea fripte**).

*) Georgio (Dozsa) aegre in Transilvaniam effugiente, subinde ad Claudiopolim, ac insequente Ioanne (Zapolya) — una cum fratre Geazio aliis Lukacsio capitur. Ejus et sociorum enormia et nunquam audita supplicia, ut laesam nobilitatem expiarent, Istvanfius (historicus hungarus) prolixè recenset. Georgius (Dozsa) ignito solio nudus impositus, candefactis corona et sceptro resplendens, ambutus ac coctus est; a sociis tridui inedia prius maceratis, dentium moribus appetitus, et omnino ad ossa usque, vivus et spirans voratus est; demum quadrifariam laniatus, totidemque furcis apensus suam arrogantiam luit et tumultum composuit. Socii ejus et Lukacsius, qui in exercitu ordines duxerant, post voratas epulas omnibus suppliciis dilacerati, dire interfecti sunt. Jesuita Franciscus Fasching nova Dacia, Claudiopoli. typis Acad. S. J. Anno 1744 edita, parte 4-a. §. 1. pag. 3. et 4. —

**) Vedi sciitorii magiari Enyedi Pál, Gronski, si anon. lat. din Belgr., la chron. lui Sinkai tom. II. pag. 285.

Resbunarea acea alui Mihaiu Voda n'a fostu asia tirana si varvara, nece precum a fostu in asemena casu toema resbunarea lui Sigismundu Bathori, carele pe revoltantii secui, dupa ce in diet'a din Alba-Iulia tóta natiunea secuiesca s'aru fi despoiata de tóta libertatea, si s'aru fi trasu in servitute, si dupa ce multimea prinsa in bataie, numai sluita si mutilata cu nárile si cu urechile taiate s'aru fi lasatu a casa, — pe unii din revoltantii secui intre infiorátore cruciaturi ii spandiura prin cósle de carlige, si asia ii lesa acatiati de carlige, jumetate vii, altii macelarii sub loviturile róteloru celorn puse in miscare repede, prin unu sfarsitu horibile au platitu (expiatu) spiritulu rebelionei*).

De a facutu ceva Mihaiu Voda fara de lege in Transilvania, (dupa ce fú provocatu cu atatea tirane si neomenóse crudelitati asupra s'a, si asupra aloru sei — precum mai susu s'au aretatu — patrate) a-gelea fapte anca nu dupa firea s'a cea umana — precum mai josu se va dovedi — ci dupa sfaturile si indemnurile magiariloru, si alu episcopului magiaru latinu din Belgradu Napragi a facutu si a vrutu se face. —

I-se imputa lui Mihaiu Voda, ca a vrutu se taia tóta nobilimea magiara din Transilvania, inse fapt'a aceast'a Mihaiu Voda n'a facut'o ci numai a vrutu se o face, si voi'a aceast'a n'a izvoritu din necurmatulu indemn alu episcopului latinu si magiaru din Belgradu Napragi Dimitrie, ca asia serie anonimulu scriitoriu latinu din Belgradui „Dimitrie Napragi episcopulu celu latinu din Transilvania, la atat'a a fostu adusu pe Mihaiu Voda, de a vrutu in Seimulu dela Belgradu din 1600 din doue cause, se taia pre toti nobilii ardeleni, antaia: ca nu siau tienutu credinti'a, care o jurase Imperatului Rudolfu II. in anulu trecut; a dou'a ca suntu eretici (intielegundu pe calvini, si mai vertosu pe unitari) si dupa sfatulu acest'a alui Napragi din Belgradu, póte ca Mihaiu

*) Eam ob rem (rebellionem) in conventu Albae Juliae habito, abrogata (nationi seculicae) ab ordinibus libertate, in pristinam servitutem redacti sunt; quidam ob patrata crimina male vitam finire adacti, enormes inter cruciatus, per Costas ex unco suspensi, ac semi vivi relict; alii sub rotarum subsultantium inflictibus laniati, horribili plane exitu, spiritum rebellionis expiarunt. — Fasching nova Dacia parte 4-a. §. 7. pag. 125. —

Voda, fiindu intr'unu sfatu cu Napragi si alti doi sfetnici ai lui, aru fi si facutu, dara metropolitulu romaniloru Dimitrie, a mersu cu bibli'a la Mihaiu Voda, si ia tudumanitu se nu faca unu lucru reu cá acest'a, ca-lu va bate Dumnedieu, si asia a incetatu Mihaiu Voda*).

Éta si aici metropolitulu romanu a scosu din primejdi'a acea pe tóta nobilimea, in care episcopulu magiaru latinu Napragi cu sfatulu seu vrea se o surupe. —

Pentru care fapta pe Napragi staturile ardeleni in diet'a tierei din Clusiu in 21. Ianuarie 1601 tienuta, pentru de pururea l'au surgiunitu (esilatu) din Transilvania. — (Va urmá).

Independinti'a constitutională a Transilvaniei

(Urmare din Nr. tr.)

IV.

Preste pucinu are se se celebredie congressulu nationalu alu tuturoru rommaniloru din Transilvania, Bucovina, Banatu, Biharia, Maramuresiu si tóte tienutele cate se intindu pana in Tisa.

Numai incape indoiéla, ca romanii din acestu congressu au s'o spuna unguriloru romanesce, adeca hotaritu, curatu, la intielesu: ca romanii dorescu fratie cu tóte popórale ce aspira la libertate nationala, cu tóte popórele ce suferu cá noi, precum suntu bravii croati, si ceialalti slavi din Ungaria cu carii chiaru in puntulu libertatii nationale avemu comune interese de aperatu, si dusmani comuni de combatutu; au s'o spuna, ca romanii cu deosebire dorescu pace si fratie cu ungurii intru sustinerea libertatii fiacarei tieri, si a egalitatii fiacarei natiuni.

Din scopulu infratirei urmédia conditionile infratirei.

Eu nu amu indoiéla cu congressulu nationalu alu romaniloru.

I) Primo et ante omnia, va tiené la integritatea indivisibilitatea si deplin'a independintia a Transilvaniei de tier'a unгурésca precumu si de ori ce alta tíera. Déca Croatia se lupta pentru libertatea si independietia ei, cu catu mai vertosu se cuvine cá

*) Anonimulu scriitoriu dela Belgradu citatu in chron. lui Sinkai tom. II. pag. 275.

Transilvania se respinga cu indignatiune incalificabile pretensiuni ale tieriei unguresci; si aceast'a chiaru in puterea drepturilor istorice ale Transilvaniei consacrate prin atatea juraminte, drepturi de care pana acum numai o minoritate a tieriei s'a bucuratu, dar' pentru care cu deosebire romanii s'au versatu sangele din timpurile mai vechi pana in dilele din urma. Si Transilvania cá tíera, de jure n'a perdutu aceste drepturi, pentru, ca Transilvania n'a luat parte la famósele concluse dela Dobricinu: Transilvania nu e tíera cucerita cá tíer'a ungréscă. Cándu se ataca o tíera si o natiune in chiaru esistinti'a ei, cea d'antaiu si ceamai santa datorintia a fiacarui patriotu este cá se protestedie cu solemnitate si apoi se'si apere libertatea pre viatia séu mórte, caci déca unei tieri i se rapescé chiaru esistinti'a, apoi de alte drepturi numai póte fi vorba. Chiaru pentru aceea Ardelianii la casu de asia aru fi mai gat'a de a remané servi in patria loro, decatu liberi in tíera straina pentru Ardelianu. S'o spue, deci, romanii si unguriloru asia de lamuritu incatu se nu póta a nu o întielege, ca romanii voru fratie cu ungurii candu o voru meritá, dara unirea Transilvaniei cu tier'a ungreasca odata cu capulu nu o voru.

II) Romanii se lucredie intru aceea cá in aceste impregiurari extraordinarie se se convóce in Transilvania o constituanta in care si romanii, si ungrósecuii si sasii se fia reprezentanti dupa proportiunea numerului fiacarei natiuni. Aceasta constituanta se revéda constitutiunea interna a tieriei pre temeulu deplinei egalitati nationale, politice si civile.

Caci diplom'a leopoldina, sanctiunea pragmatica, decretel delá 1790, departe de a impedecá revederea legiloru tieriei, din contra asecureadia adunarei regnicolare — si astadi toti suntu regnicole — dreptulu de a face ci de a aprobá legi, in unire cu principele tieriei.

III) Toti romanii se pretinda unirea cu Transilvania a totu teritoriulu romanu ce se intinde panain Tis'a, si care de facto se tiene de Ungaria. Acestu pamentu e romanu nu ungrescu; dupa dreptulu istoricu se cuvine urmatoriloru lui Gladu si Menu-morutu; chiaru dupa dreptulu istoricu se cuvine a se tiené de Transilvania care atat'a s'a lupta pentru acestu pamentu si suptu principii independinti si in timpii din urma. Geograficu inea se tiene de Transilvania; dara cu deosebire se tiene dupa principiulu de nationalitate, proclamatu de principele. Aceasta

unire o au cerutu romanii si la 1849, precum se vede din punctulu 1. alu petitiunei ce au datu in manile impera tului deputatii a tóta natiunea romana din monarchia austriaca la 25. Febr. 1849. Fara aceasta unire romanii din aceste parta suntu perduti. Maramurasienii întielegu carturarii si fariseii, éra nu poporulu. Deputatulu loro in diet'a Pestei vorbesce cu unu servilismu care desonoré dia. Elu nici nu cuteadia a pronuntiá numele de natiune romana; si avú cutediarea de a minti unguriloru cumca romaniloru nici prin gándu nu liaru trece de a pretinde cá teritoriulu romanu se se chiamo romanu si nu ungrescu, ba ce e mai multu ca ardelenii aru dori unirea cu tíer'a ungréscă! . . . Cine doresce in Ardealu aceasta unire? Magnatii unguresci? acestia, pan' la terorismulu dela 1848, totudeauna s'au dechiaratu cu energia in contra unirei, si neci astadi n'au vreunu interesu a se aruncá in fatalitati le tieriei unguresci, séu a se perde intre magnatii din Pesta. Sasii? totudeauna au fostu in contra unirei. Secuii? sermanii secui, Dieu, n'au nece unu interesu de a merge la Pesta. Romanii s'au versatu sangele in contra unirei. Cum dara D-lui cércă a amagi pre unguri, si a aruncá pat'a necredintiei catra tíera asupra romaniloru! Cine l'a insarcinatu pre D-lui a vorbi in numele unei alte tieri, in numele unei natiuni, pre care D-lui nu o recunósce, de care D-lui s'a renegatu? Unulu din deputatii Banatului, D. Vladu, a avutu curagiulu de a vorbi mai romanesc, si n'a fostu ascultat cu placere. Nu erá mai bine cá toti banatienii se fi urmatu esemplulu lui Macioni? Ce isprava credeti voi ca veti poté face intr'o dieta straina ba inimica de mórte nationalitatii vóstre?

Au n'ati avutu inca ocaziune de a ve convinge ca in tóta diet'a ba in tóta natiunea ungreasca inca nu s'a ivitu unu singuru ungru, care se se fi pronuntiatu in interesulu egalitatii nationale, adeca pentru o confederatiune egala a natiuniloru, fiacare cu teritoriulu seu, cu administratiunea s'a, cu diet'a s'a nationala, caci ce alta insemneadia nationalitate? Nu vedeti ca ei nici nu voru se auda cuventulu de natiuni confederate! Nu observati ca vorbele lui Dea cu suntu numai amagiri insultatórie? Nu întieleteti ca elu pretinde cá croatii, slavonii se recunósca mai antaiu legile de la 1848. adeca mai antaiu se recunósca ca suntu unguri, se mérga la diet'a ungreasca din Pesta, cá apoi, ne mangae D. Deacu, fiti voi buniceii ca aceasta dieta e generósa precum sciti, si are se

multiemeasca tóta nationalitatea, inse pana atunci e neaperatu se acceptati legile dela 1848! . . . Se póte face unei natiuni care are consciint'a demnitatii s'ale o insulta mai nesuferita decatu cutediarea de ale adresá astufelin de vorbe, si anca suptu titlu de egalitate nationala! . . . Apoi nu sciti ca in tiér'a si in diet'a ungureasca cauta se vorbiti unguresce, o limba asiatica, care nu e facuta pre organulu europénului, si inca mai pucinu pre organulu romanului, o limba care romanulu ardeleanu nici nu o cunósce, si acei pucini carii o cunoscu, neci in cursu de 12 ani nu o aupotutu invetiá cum se cade, si dupa ce o au invetiatu cu atata pierdere de timpu, nu le este de neci unu folosu intelectualu: in atata timpu, déca nu o limba europeana, apoi dieu, mai bine invetiá limb'a chinaesa ca aceast'a incaí are o literatura. Apoi ce infamia aru fi aceea cá romanulu se vorbeasca unguresce in adunarea tierei: unulu cá acela nu aru fi romanu, pentru ca chiaru prin aceea se deosebescu romanii de alte popóra, ca romanii vorbescu limba romana nu barbara. Éta necesitatea de a se unii romanulu cu romanulu. O atitudine energica, berbateasca a congresului romanu va face unu servitiu mai bunu unguriloru decatu servilismulu miserabilu, decatu lingusirile si vorbele amagitóre cu care se presinta inaintea unguriloru unii romani pacatosi. Aducasi aminte acestia, ca ungurii nu voru capetá minte pana ce romanii nu le voru dovedi cu fapt'a, ca nu voru a fi unguri, si a capetá macaru atata minte cata avé contele Szécsényi celu smintitu, si a vedé lucrurile macaru asia de chiaru precum le vedé pre la Augustu 1848 baronulu Veselényi celu orbu: acesta socotu ca este si in interesulu unguriloru. Cu catu romanii voru fi mai energici, mai simtitori la onórea si demnitatea loru nationala, cu unu cuventu: cu catu voru fi mai romani, cu atatu si ungurii mai eurenda voru fi siliti a recunósce dreptulu egal alu tieriloru si alu natiuniloru. Nu vedeti ca ungurii s'au facutu mai blandi catra croati decandu croatii leau vorbitu la intiesu cá o natiune demna. Se-i silimu a fi drepti si catra noi. Se'i facemu a vedé, déca voru se védia, ca doue natiuni libere suntu mai tari asupra dusmanului comunu, decatu candu una asupresce pre aceeaalalta.

In fine cá se revenimu de unde ne amu abatutu reincorporarea cu Transilvania a teritoriiloru romane din tiér'a unguresca, este si in interesulu invederatu alu monarchului, spre a creá prin aceast'a unu eci-

libriu intre tierile si natiunile supuse corónei s'ale, si a pune odata capatu frecariloru nationale celoru atatu de periculóse pentru intregu imperiulu sen.

IV. Pana ce s'aru uni tóte teritoriile acestea cu Transilvania si pana ce constituant'a va revedé constitutiunea tierei, congresulu se numésca o comisiune permanente pentru aperarea intereseloru nationale. Aceasta comisiune se fia pana atunci oficialu recunoscuta de guvernulu. Ea se se compuna din romanii cei mai independinti, cei mai probati, nu cá comisiunea din Sibiiu in care unii se pare ca numai pentru aceea au intratu pentru cá se se retraga éراسi cu scandalu. La propunerea acestei comisiuni se se numésca comitii supremi, in tóte comitatele unde romanii formédia majoritate. Aceeasi se vorbeasca oficialu in tóte cauzele atingátore de teritoriulu romanu: si teritoriulu romanu e totu pamentulu unde romanii suntu in majoritate. Cu unu cuventu, aceasta comisiune se fia universitatea politica a natiunii romane dintre Carpati si Tis'a, intru aceast'a se'si gaseasca romanii unitatea loru nationala si politica, caci precumu unu individu ale carui membre organice suntu desfacute, lesina in dureri si suferintie, perde cu in cetulu totu spiritulu de vietia, si in urma móre: de asemenea si romanii nu potu trai decatu numai uniti filndu. Aceasta comisiune se functionedie pana atunci pana candu Banatulu, Bixaria, Maramurasiulu si celelalte, tienute pana in Tisa, se voru reincorporá cu Transilvania, si pana candu se va revedé si se va stabili pe dreptate constitutiunea Transilvaniei.

Asia dara, resumandu: independint'a constitutionala a Transilvaniei; constituirea ei interna prin o constituanta; reincorporarea cu Transilvania a celorulante teritorii romane; o comisiune permanente, oficialmente recunoscuta pana la constituirea definitiva a tierei, si pana la reincorporarea celorulalte teritorie romane: éta intre altele, cam ce se póte cu dreptu cuventu acceptá dela congresulu nationalu alu romaniloru.

Déca ungurii se invoiescu la aceste puncte de egalitate, cu otatu mai bine: ei atunci suntu fratii nostri, éra altumintre nu merita cá romanii se le intinda mana, neci se lio primésca candu ei o aru intinde romaniloru. Pre alte base nu e tipu de apropiere, de intielegere, de fratie.

Inca unu cuventu despre locul unde are se se tiena congresulu romanu. Eu tienu multu la aceea cá locul congresului se fia Alba-Iulia, fost'a capitala a Transilvaniei. S'a vorbitu de Timisióra. Timisióra'a

inse, celu pucinu astadi, nu pôte fi locul de intrunire a natiunei romane. Stranepoti ai lui Gladu si ai lui Menumorutu Vitédiulu, si cei ce ati mai remasu romani din stranepotii lui Dragosiu care s'a vediatu şilitu asi parasi patria pentru totdeauna din causa sşupririlor unguresci, voi trebue se veniti in Ardealu, nu Ardelenii se mërğa in Ungaria. Ce spiritu aru poté se insuffle represintantiloru natiunei romane, localullu Fispanatului ungurescu din Timisióra, si zidurile acestei cetati? Banatienii se vie la Ardealu cá se mai védia Sarmisegetus'a si patri'a Corviniloru; Bixarenii si Maramurasienii este neaperatu se mai privësca campulu lui Traianu si se verse o lacrima ferbinte la locul celu fatalu alu mórtei cei neresbunate a lui Mihaiu Vitédiulu, in cetatea delu pólele muntiloru de auru ce resuna inca de vitejiile lui Horia si Ianculu.

A. Papiu Ilarianu.*)

Fondulu Gazetei séu fundatiunea Sincaiana.

Murany, Banatu 1. Iulie 1861.

Onor. Domn. Redactoru!

Cu ocaşiunea serbarei rosaleloru la isvorulucu apa acra in impreuna intielegere cu D. preotu A. Paulisanu din Murany provocaramu pe toti preotii din juru spre a luá parte la aceasta serbare unde aduanduse mai multe popóre cu bravii sei preoti in frunte fura insufletiti prin mai multe cuventari zelóse spre contribuire la scopuri nationali dintre cari, celu mai latitoriu de lumina e organulu nostru Gazet'a Transilvaniei si alte multe, si toti cei urmatori contribuira la fondulu Gazetei pe intrecute. Onóre si stima la zelosii conducatori:

Din Murány DD.: Nicolae Ranco, spanu dominalu 5 fl. (vedi si Foaia Nr. 1 calindariu lui Bota pe 1861), Soci'a D. S. Iuliana 1 fl. Fia D. S. Anica 1 fl. George Domsia, capelanu 1 fl. Athanasiu Paulisanu, parocu 3 fl. George Gavrilasiu, jude 1 fl. Eva fia D. S. 30 cr. Moise Stoianu, economu 1 fl. Ioane Paulisanu, economu 30 cr. Maria fia lui 20 cr. Ioane Haltsa, economu 20 cr. Safronu Nicora, economu 30 cr. Nicolae fiulu lui, economu 30 cr. Sida fia lui 20 cr. Ioane fiulu lui 20 cr. Isidoru Paulisanu, economu 30 cr. Georgie Morariu, economu 20 cr. Isaia Iovescu, docente 50 cr. Vicentie fiulu D., prepa. absolutu 50 cr. Traila Popociu, faoru 60 cr. Saveta Socia lui 20 cr. Ambrosiu Kinyesanu, economu 20 cr. Lasaru

*) D. auctoru al art. acestuia a edatu si o broşura mai adausa asupra temeii aeesteia care se prefacú si in franceza.

Punga 20 cr. Vicentie Rancu, economu 1 fl. Zaharie Purla, economu 20 cr. Tanasie Pascu, economu 10 cr. Mita Negrya, juratu 50 cr. Nicolae Steja, juratu 20 cr. I. Mihailovits, prepa. absol. 1 fl. St. Purla, econ. 30 cr. Gavr. Purla, econ. 30 cr. D. Munteanu, cocjocariu 20 cr. Ambrosie Buna, economu 10 cr. Stefanu Enchiciu, invetiaceclu realu 20 cr. Toma Tonya, economu 10 cr. Vasilie Ille, notariu comun. 4 fl. Maria soci'a D. S. 1 fl. Sum'a 26 fl. 80 cr.

Din Secianu romanu DD.: Ios Muntyanu par. 1 fl. 50 cr. Caterina soci'a D. S. 50 cr. Iuliu fiulu D. S. scol. 50 cr. Moise Gredinariu preotu 3 fl. Elena soci'a D. S. 1 fl. Iosifu fiulu D. S., scolariu 1 fl. Ioane Domsia, theologu absolutu 1 fl. Elena soci'a D. S. 1 fl. Moise Gredinariu, preparandu abs. 1 fl. Demetriu Periu, doc. prim. 1 fl. Ecaterina soci'a D. S. 20 cr. Dimitrie Popoviciu, not. com. 5 fl. Eutimia soci'a D. S. 1 fl. Antoniu Brindia, adj. not. 50 cr. Nicolau Alexi, jude 1 fl. Petru fiulu lui 30 cr. Ioane Ajudanu, proprietariu 1 fl. Georgiu Stetina, Verwalter 1 fl. Emilia cocoan'a D. S. 30 cr. Ambrosiu Andris, economu 50 cr. Ioana soci'a lui 50 cr. Sum'a 22 fl. 80 cr.

Diu Csernekház DD. Nicolau Morár, preotu 1 fl. Maria fia D. S. 1 fl. Ecaterina fia D. S. 1 fl. Marcu Popoviciu, par. 2 fl. Franciscu Moga, not. 3 fl. Maria socia D. S. 1 fl. Alesandru fiulu D. S. de 5 luni 1 fl. Miletie Oprianu, docente 2 fl. Pavelu fiulu D. S. 1 fl. Nicolau Iancu, negutiatoriu 1 fl. Soea fia lui 50 cr. Vasa Zsicinu, jude 2 fl. Georgie Ioane, casieriu 1 fl. Adamu Zsicinu, titoru 1 fl. Timotheiu fiulu D. S. 2 fl. Pera Gyukin, economu 1 fl. Simina fia lui 50 cr. Vasa Vasinbuccu, economu 1 fl. Zsiva Vasinbuccu 1 fl. Iuliana fia lui 1 fl. Tima Zsadanianczu, economu 1 fl. George Frindmann, israelitu arend. 2 fl. Vasa Zsicinu, economu 1 fl. Zsiva Vesinu, economu 70 cr. Petru Bulduriu, economu 50 cr. Vasa Iovinu, juratu 50 cr. Gyuka fiu lui 50 cr. George Nedelcu, juratu 50 cr. Pavelu Bugarczki, sumaristu 1 fl. Saveta soci'a D. S. 1 fl. Cocón'a Sida a par. din Dracina 1 fl. Georgie Davidu, aud. clas'a 3. normala 50 cr. Acsentie Davidu, aud. clas. 1. norm. 50 cr. Mila Ranici, invetiaceclu Sum'a 35 fl. 70 cr.

Din Vinga DD.: Antoniu Theod. par. 1 fl. G. Paticiu, preparandu 20 cr. Sum'a 1 fl. 20 cr.

Din Aleni DD. Vicentie Scelegianu, ad. preotu 1 fl. Petru Popovits, docente 1 fl. Vasilie Mihaila, invetiaceclu 10 cr. Ioane Dobosianu, Tanasie Spatariu, Vasilie Dobosianu, Vasilie Danu, Georgie Girba, Pa-

velu Milosliu, Vasilu Zzivanu, invetiacei cate 10 cr. Ioane Sandru, economu 20 cr. Georgiu Danu, econ. 20 cr. Sum'a totala 93 fl. 70 cr. v. a. si este aici acclusa.

Nicolau Ranco, propr. si spanu domin.

Din Aradu prin D. Mihaile Sierbanu, clericu; a contribuitu clericii din cursulu alu III. Vincentiu Ioanovicu 50 cr. Terentiu Miculescu 40 cr. Augustinu Puticiu 30 cr. Ioane Visidea 30 cr. Iuliu Vlasiu 20 cr. Petru Popovicu 50 cr. Mich. Sierbanu 60 cr. Curs. II. Vas. Pop 50 cr. Georgiu Sida 50 cr. P. Bogdanu 50 cr. Curs. I. D. Stoicovicu 50 cr. Luca Pop 20 cr.

Din scolele normale; IV. norma: Iosefu Ardeleanu 10 cr. Nic. Ardeleanu 10 cr. Stef. Ciorogariu 30 cr. I. Tiucra 10 cr. Vas. Dimitrescu 20 cr. Nicolau Dragosiu 20 cr. Dav. Dabiciu Sim. Horga cate 10 cr. Dim. Ioanescu, Ant. Cosia cate 20 cr. D. Memetie 10 cr. Stef. Milotinovicu 20 cr. Ioane Pintea 30 cr. Ios. Ratiu 15 cr. Iuliu Serbu 20 cr. Ant. Diasló 10 cr. G. Popescu 10 cr. V. Curtutiu 10 cr. Clas'a a III. normala: Ambru Ardeleanu 20 cr. Bolea P. 25 cr. G. Ciobriciu 1 fl. A. Dehelianu 15 cr. D. Frusia 20 cr. D. Iorgovicu 10 cr. Nic. Cociuba 20 cr. P. Morodanu, P. Matiutiu, Ios. Munteanu cate 10 cr. P. Miculescu 25 cr. S. Papiu, G. Ratiu cate 10 cr. Ales. Sava, Ios. Serbu, G. Vuiciu cate 20 cr. Leontinu Fehér 10 cr. Clas. II. norm.: N. Barbura, V. Giermanu, S. Iónescu, Ios. Mornaila, Malesiu cate 10 cr. Vas. Misi 15 cr. G. Popovicu, A. Telecanu, G. Jivanu, Mas. Ardeleanu, G. Crisianu cate 10 cr. Pav. Tulcanu 15 cr. Sum'a 12 fl. 70 cr. v. a.

Catra Andreiu Muresianu!

Poetualu natiunei, poete 'ncununate,
Tu mangaierea nóstra si fal'a 'n viitoru;
Ce ne cantasi odata de santa libertate,
De ce adi nu resuna acordu-ti sonoru? . .
Ani multi acum sborare,
In patimu ne'ncetatu,
Si lir'a ta cea care
Cu totulu a 'neetatu . . .
Poetualu natiunei, apuca lir'a ta,
Natiunea te ascépta, ah! canta nu 'ncetá!

Ce serbatóre fuse la 'ntaia ta cantare,
Atunce inviase poporul meu romanu;
Saltá de bucurie atunce micu si mare,
Parea ca 'ntinerise chiaru actu pamentu betranu.
In codrii susu pe munte,
Si josu in vaicea;
In campuri si ori unde
Totu „sunetulu“ suná . . .
Apuca ear' la mana placut'a lir'a ta,
Natiunea te ascépta, ah! canta nu 'nceta.

In suferinti'a mare, in nóptea 'ndelungata,
Candu juni barbati si teneri cu toti-au desperatu;
Furasi din ceriu schintea. cá Prometeu odata
Si-ai datu viétia noua la-unu populu desperatu.
Deci adi candu crud'a sórte
Acuma a 'ncetatu;
„Din somnulu celu de mórte“
Romanu-i desceptatu:
Poete 'ncununate, apuca lir'a ta,
Natiunea te ascépta, ah! canta nu 'ncetá!

Poetu 'n asta lume nu este pentru sene
Elu este datu natiunei de-apostolu si profetu;
Ca-ci Domnulu candu voesce se faoa ceva bine,
Atunce elu creadia natiunei unu poetu
Minunea asta santa pugini au capetatu;
Si aceia de nu canta
Permitu unu greu pacatu . . .
Poetule natiunei, apuca lir'a ta,
Natiunea te ascépta, ah! canta nu 'ncetá!

Perit'a négr'a cétia, fortun'a blastemata,
Avemu o lupta inca dar' lupt'a cea mai grea;
La fapte susu cu totii, acum séu niciodata,
Séu ne-omu sepá mormentulu in veci or vomu vieá.
O! canta 'n tonu de tunetu,
Si'n siópte de zefiri;
Uniti-ve in cugetu,
Uniti-ve 'n sentiri . . .
Poete-alu libertatii, apuca lir'a ta,
„Unu semnu ei mai ascépta — si toti te voru urmá!“
Pesta 29. Iuliu 1861. Iosifu Vulcanu.